

УДК 811.111

ВПЛИВ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ ІНТЕР'ЕКТИВНИХ ОДИНИЦЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Ікалюк Л. М.

У статті розглядаються джерела походження вигуків у давньо-, середньо- та ранньоніовангліській мові на матеріалі лексикографічних джерел. Виявлено тенденцію до збільшення кількості мовних засобів вираження вигуків у процесі становлення й розвитку англійської мови від давньоангліської до ранньоніовангліської. Доведено, що міжкультурна комунікація мала незначний вплив на становлення інтер'єктивних одиниць в англійській мові.

Ключові слова: вигук, запозичення, давньоангліська мова, середньоангліська мова, ранньоніовангліська мова

В статье рассматриваются источники происхождения междометий в древне-, средне- и ранненованглийском языке на материале лексикографических источников. Определено тенденцию к увеличению количества языковых средств выражения междометий в процессе становления и развития английского языка от древнеанглийского до ранненованглийского. Доказано, что межкультурная коммуникация имела незначительное влияние на становление интеръективных единиц в английском языке.

Ключевые слова: междометие, заимствование, древнеанглийский язык, среднеанглийский язык, ранненованглийский язык.

Based on the lexicographical resources, the article deals with the sources of origin of interjections in Old, Middle and Early New English. The tendency towards the increase in the number of the interjection linguistic means has been revealed in the process of the English language development from Old English to Early New English. It has been determined that intercultural communication had little influence on interjections in English.

Key words: interjection, borrowing, Old English, Middle English, Early New English.

Глобалізація невпинно накладає свій відбиток на всі аспекти сучасного життя, що призводить до виведення міжкультурної комунікації як предмета наукового дослідження на вищий щабель. Хоча міжкультурна комунікація і видається новітнім утворенням, однак проблеми, які вона розглядає, існують, на нашу думку, здавна завдяки інгерентному бажанню людини змінювати своє місце проживання.

Питання міжкультурної комунікації на теренах Британських островів є актуальним щонайменше 16 століть, починаючи літочислення з V ст. н. е., з приходом германських племен, які спричинили зміни не тільки в системі суспільного ладу, але й в основному засобі комунікації – мові. Проте, суттєвих змін англійська мова зазнала не у гомогенному давньоангліському (ДА) періоді, а в середньоангліському (СА), який починається з нормандського завоювання в 1066 р. і закінчується появою книгодрукування в Британії у 1474 ст. З приходом норманів англійська мова попадає під карколомний вплив французької мови, що й досі відчувається на всіх її рівнях. У ранньоніовангліський (РНА) період проблема мовних контактів не зникає, однак англійська мова знову набуває офіційного статусу, що призводить до усталених мовних норм, а з набуттям міжнародного статусу здійснює значний вплив на інші мови. Серед лексикограматичних одиниць, де відбулися істотні зміни, виділяємо вигуки, які є свого роду мовними універсалами, притаманними будь-якій мові будь-якого періоду.

Мета нашої статті – визначення впливу міжкультурної комунікації на становлення інтер'єктивних одиниць в давньоангліській, середньоангліській та ранньоніовангліській мовах.

Мета передбачає розв'язання таких **завдань**: проаналізувати джерела походження вигуків у трьох основних періодах розвитку англійської мови та описати вплив міжкультурної комунікації на їхнє становлення.

Ми звернулися власне до діахронного аспекту вивчення цього явища, оскільки дослідження вигуків здебільшого здійснюється мовознавцями в синхронній площині, а динаміка становлення залишається поза їхньою увагою. Як зауважує В. В. Левицький, “лише синхронний аналіз мови робить її опис, а отже, й пізнання не тільки неповним, не тільки досить приблизним і умовним, але й значною мірою спотвореним” [2, с. 13].

Матеріалом нашого дослідження слугували словник давньоанглійської мови “Bosworth-Toller's Anglo-Saxon Dictionary”, словник середньоанглійської мови “Middle English Dictionary” (електронний словник вільного користування) та словник англійської мови “Oxford English Dictionary”, з яких методом суцільної вибірки було вилучено 41 ДА вигук, 153 СА вигуки і 246 РНА вигуків.

Підвалини вивчення вигуків заклали як вітчизняні, так і зарубіжні лінгвісти, серед них: О. Потєбня, О. Пешковський, О. Шахматов, Л. Щерба, В. Виноградов, Р. Якобсон, О. Кубрякова, О. Германович, І. Шевченко, Ш. Баллі, Ж. Вандрієс, А. Вежбицька, С. Грінбаум, О. Есперсен, Дж. Ліч, Г. Пауль та ін.

Незважаючи на часом діаметрально протилежні погляди на частиномовну природу вигуків (одні вчені – Ф. Амека, А. Вежбицька, Д. Улкінс, Ч. Стівенсон, І. Шевченко тощо – вважають їх окремою частиною мови, а інші – Е. Сапір, Е. Гоффман, Р. Траск і т.д. – заперечують цю точку зору), науковці дійшли згоди, що вигуки є контекстуально-обумовленими одиницями, що спричиняє їхнє відмінне тлумачення у різних контекстах. Звідси вигуки можуть передавати як приємні (здивування, радість, захоплення, задоволення, похвалу і т.д.), так і неприємні емоції (гнів, роздратування, сум, відчай, глузування, огиду, страх і т.д.), а також вживатися без емоційного забарвлення. Ми визначаємо вигуки як автономні лексико-граматичні одиниці, що служать для вираження емоційних реакцій адресанта на навколишню дійсність.

Як вже згадувалося, згідно з даними словників, у ДА мові є 41 вигук. Що стосується джерел походження цих інтер'єктивних одиниць, то у словнику “Bosworth-Toller's Anglo-Saxon Dictionary” цей аспект не висвітлюється, проте зважаючи на історичні події цього періоду, припускаємо, що ДА вигуки – слова або германського походження, або є звуконаслідувальними. Однак, словник англійської мови “Oxford English Dictionary” містить приклади вживань двох вигуків латинського чи грецького походження в ДА періоді, а саме:

(1) **Osanna** [Lindisf. *la hæl wusiȝ*] *sy ȝ eblestod se þe com on drihtes naman...* (Ags. Gosp. Mark xi. 9, 10)

(2) *God herȝende & hyne eac bletsȝende. Amen.* (Ags. Gosp. Luke xxiv. 53)

Приклади (1) і (2) недвозначно вказують на те, що вигуки *hosanna!* і *amen!* увійшли до складу англійської мови завдяки впровадженню християнства та перекладу Біблії англійською мовою.

Ми також допускаємо, що носії давньоанглійської мови у своєму щоденному спілкуванні також вживали вигуки з кельтських мов, про що свідчать дані аналізу словника середньоанглійської мови “Middle English Dictionary”, відповідно до яких джерелами походження СА вигуків є давньоанглійська, давньофранцузька, давньоскандинавська, латинська, середньовічна латинська, кельтська, шотландська гельська, ірландська гельська, середньонідерландська, давньоісландська й англо-французька мови. Крім того, частина СА вигуків, як і в ДА період, є звуконаслідувальними.

Давньоанглійська мова є основним джерелом походження СА вигуків. Із 153 проаналізованих одиниць 72 вигуки мають давньоанглійське коріння. Серед інших мов, які також виступають джерелом походження СА інтер'єктивних одиниць, давньофранцузька мова займає першу позицію. У нашій вибірці налічується 39 вигуків, що мають давньофранцузьке коріння, 15 – латинського походження, 7 – давньоскандинавського. Решта мов збагатили систему вигуків середньоанглійської мови однією або двома лексичними одиницями. Наведемо декілька прикладів із запозиченими інтер'єктивами:

(3) **Allas..the day that I was born!** (Chaucer LGW (Benson-Robinson), 658)

(4) *O, Thomas, le vous dy, Thomas, Thomas! This maketh the feend..Now, dame,' quod he, 'now le vous dy sanz doute, Haue I nat of a capoun but the lyuere.'* (Chaucer *CT.Sum.* (Manly-Rickert), 1832)

Приклади (3) і (4) представляють вигуки давньофранцузького походження *alas!* – для вираження жалю, суму, сорому, а також *je-vous-di!* – для підсилення твердження.

(5) *Men..blasfemyden hym..seyinge, 'Vath, or fie, to thee, that distroyist the temple of God.'* (Wycliffite Bible, Mat. 27: 40)

(6) *Eya, my lorde god..whan pou shalt come in to myn herte, all myn inwardes shal ioi.* (Imitation of Christ, 70/5)

Вигуки *vath!* та *eya!* латинського походження у прикладах (5) і (6), вживаються для передачі різних емоцій як позитивних, так і негативних.

(7) *Il hail, by god, Aleyn, thow is a fonne!* (Chaucer *CT.Rv.* (Manly-Rickert), A.4089)

Приклад (7) містить вигук давньоскандинавського походження *ille hail!*, який є вигуком прокляття.

Слід також зазначити, що запозичені вигуки сполучалися також з вигуками власне середньоанглійської мови, утворюючи при цьому нові інтер'єктивні одиниці, наприклад:

(8) *A, mercy! swete lady dere.* (Chaucer *BD* (Benson-Robinson), 108)

(9) *Lo deale, hwet he seið!* (*Ancr.* (Corp-C 402), 98a)

У прикладі (9) бачимо сполучення двох вигуків *lo!* і *deale!*, які вживаються як одна інтер'єктивна одиниця і передають недовіру. Вигук *deale!* цікавий також тим, що він складається з двох лексичних одиниць – давньофранцузької лексики *dea* та давньоанглійського вигуку *lā!*.

Отже, основним джерелом походження середньоанглійських вигуків є давньофранцузька мова. Як ми вже зазначали, у нашій вибірці налічується 39 вигуків, що мають давньофранцузьке коріння. Цей факт є закономірним, беручи до уваги історичні події того часу, а саме – нормандське завоювання Англії у 1066 р., що стало початком періоду СА мови і пануванням французької мови у різноманітних сферах життя тогочасних британців. Результатом мовних контактів того періоду стало збагачення англійської мови, оскільки посилені мовні контакти, за М. І. Ісаєвим, ведуть до взаємозбагачення, тобто двостороннього засвоєння мовами певних лексичних елементів, які підсилюють виразні можливості мов [1, с. 109], у нашому випадку це відбувається за допомогою вигуків.

Традиційно закінченням середньоанглійського періоду і початком ранньомовноанглійського вважається запровадження книгодрукування у Британії. Згідно зі словником англійської мови “Oxford English Dictionary” джерелами походження РНА вигуків є середньоанглійська, французька, латинська, кельтська, шотландська, іспанська, італійська, грецька, ірландська (гельська) мови. Частина РНА вигуків є звуконаслідувальними.

Основним джерелом походження РНА вигуків є середньоанглійська мова. Із 246 проаналізованих одиниць 65 вигуків мають середньоанглійське коріння. Слід зазначити, що більшість РНА вигуків – 136 одиниць – з'явилися власне у цей період розвитку англійської мови. Що стосується інтер'єктивних одиниць, запозичених з інших мов, то найбагатшим джерелом походження і далі залишається французька мова, з якої до загального вжитку ввійшло 16 вигуків. Наступною йде італійська мова (6 одиниць), шотландська (4 одиниці). Наведемо деякі приклади із запозиченими вигуками.

(10) *Sa, sa, sa! thumpe, there he lyes* (Tourneur *Rev. Trag. v. i*)

(11) *They..cryed with the Cats miau, miau.* (T. Johnson *Parey's Chirurg.* 151)

Приклад (10) містить вигук французького походження *sa, sa!*, який вживається з метою захоочення. Вигук *miau!* з прикладу (11) є звуконаслідувальним, однак його написання встановилося під впливом французької мови.

(12) *O crimine! I see I must be plain with thee.* (Southerne *Maid's last Prayer* iii)

Вигук з прикладу (12) *crimine!* є італійського походження, який передає здивування, а інтер'єктив *oime!* (13) вживається для вираження суму, тривоги:

(13) *Oimee! I am afraid that Morphandra hath a purpose to re-transform me.* (Howell *Parly of Beasts* 5)

Цікавою є РНА інтер'єктивна одиниця *twango!*, оскільки утворилася від англійського слова *twang* з додаванням закінчення *-o*, наслідуючи італійські або іспанські слова на *-o*:

(14) *Hee..giues the cup a phillip, to make it cry Twango.* (Rich Irish Hubbub)

Вигук *wow!* у сучасній англійській мові вживається для передачі захоплення чи здивування, однак в ранньоновоанглійську мову він був запозичений із шотландської, де виражав не тільки захоплення чи здивування, а також відразу:

(15) *Out on thir wanderand spiritis, wow! thow cryis.* (Douglas *Æneis* VI. Prol. 19)

За результатами проведеного аналізу можемо зробити висновки про тенденцію до збільшення кількості мовних засобів вираження вигуків у процесі становлення й розвитку англійської мови від давньоанглійської до ранньоновоанглійської. Причини такої зміни, однак, можуть бути не стільки інтралінгвістичними, скільки екстралінгвістичними, зважаючи на характер літературних пам'яток, на основі яких компілювалися досліджувані нами словники. Що стосується впливу міжкультурної комунікації на становлення інтер'єктивних одиниць в англійській мові, то він був не суттєвим і ще раз доказує нашу гіпотезу про те, що вигуки є автономними лексико-граматичними одиницями, які служать мовними засобами вираження емоцій мовця.

У **подальшій перспективі** вбачаємо необхідність визначити частотність вживання давньоанглійських, середньоанглійських та ранньоновоанглійських вигуків у текстах досліджуваних періодів з метою верифікації даних, наведених у згаданих словниках.

Література

1. Исаев М. И. Социолингвистические проблемы языков народов СССР (вопросы языковой политики и языкового строительства): Учеб. пособие для филолог. спец. ун-тов / Магомед Измаилович Исаев. – М. : Высшая школа, 1982. – 168 с.
2. Левицький В. В. Основи германістики / В. В. Левицький. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 528 с. – Предм. покаж. : С. 497–504 ; біблогр. : С. 505–527.